

tions to Physical Review articles with age = J.Am.Soc.Inf.Sci. 41.vol. 1990. 4.no. 282-287.p. Bibliogr. 24 tétel.

A fizikai szakirodalom elavulása: A Physical Review-ban megjelent cikkekre történt hivatkozások gyakoriságának csökkenése a publikálást követő évek számának növekedésével

Avulás; Bibliometria; Cikk; Hivatkozás; Szakirodalom -fizikai

15 vezető fizikai folyóirat hivatkozásait tanulmányozták, hogy kimutassák: hogyan avulnak a Physical Review cikkei az idő múlásával. A Physical Review-ra történő hivatkozások exponenciálisan csökkentek 4,9 év felezési idővel, ami az első konklúzív bizonyíték az exponenciális csökkenésre.

(Autoref.)

KÖNYVTÁR- ÉS TÁJÉKOZTATÁSÜGY

Nemzetközi könyvtári és tájékoztatási politika

91/005

JAMES, Sylvia: The significance of the European Single Market of 1992 to the information professional = Spec.Lib. 81.vol. 1990. 3.no. 175-179.p.

Az 1992-ben létrejövő európai egységes piac jelentősége a tájékoztatási szakember számára

Dokumentáló -felsőfokú; Együttműködés -nemzetközi; Információpiac; Nemzetközi szervezet; Prognosztika

Az Európai Gazdasági Közösség (European Economic Community, EEC) elődje az 1951-ben

Párizsban megalakult Európai Szén és Acél Közösség (European Coal and Steel Community) volt. Alapító tagjai (Nyugat-Németország, Franciaország, Olaszország, Hollandia, Belgium, Luxemburg) 1957-ben Rómában aláírták az Európai Gazdasági Közösség (EEC) megalapításáról szóló egyezményt, amely céljának tekintette az ipari termelés lendületének fokozásán túlmenően a szóban forgó országok közötti újabb háború kiküszöbölését is, a politikai és gazdasági egység megteremtése révén.

1973-ban Nagy-Britannia, Írország és Dánia, 1984-ben Görögország, 1986-ban pedig Spanyolország és Portugália is csatlakozott az EEC-hez; a 12 ország összesen mintegy 320 millió lakost tömörít. 1985-ben már világossá vált, hogy ha az EEC illetve annak gazdasági rendszere, a Közös Piac hatékony versenytársa kíván lenni az USA-nak és Japánnak, a tagországoknak kapcsolataikat még szorosabbra kell fűzniük, gyorsítaniuk kell az integrációt. Ennek érdekében sor került az ún. Single European Act (SEA, Egységes Európai Törvény) megalkotására, amelynek kapcsán megtörtént az Európai Egységes Piac (European Single Market) megvalósítása határidejének meghatározása is, 1992 végében.

A tájékoztatási szakembereknek fel kell ismernie az EEC-ben, illetve az Egységes Piac-ban rejlő lehetőségeket, fejlődési tendenciákat és azok várható hatásait, és ezekről tájékoztatnia kell munkaadó vállalatának vezetőségét. Meg kell ismernie az együttműködéssel járó jogi kötelezettségeket is, fel kell tárnia saját vállalata előtt a lehetséges problémás területeket is stb.

A szükséges információk megszerzésének és megfelelő formában való szolgáltatásának nyilvánvalóan nehézségei is lesznek, amelyekkel a tájékoztatási szakembernek felkészülten szembe kell néznie. Számolnia kell ugyanis azzal, hogy ez idő szerint kevés összeurópai információs forrás áll rendelkezésre, így arra kényszerül, hogy az EEC egyes tagállamaiban megjelent és lényegesen eltérő tartalmú és minőségű ipari és kereskedelmi egyesületi és vállalkozói regiszterek és egyéb források alapján alakítson ki megfelelő képet az EEC tevékenységéről. Nyilvánvalóan a különböző nyelveken megjelent források hasznosítása alapos idegen nyelvi ismereteket, illetve fordítási tevékenységet igényel, amihez megfelelő eszközök, így szakszótárak is szükségesek lesznek elsősorban francia, német, olasz és spanyol nyelvek vonatkozásában.

Azzal is számolni kell, hogy nem elegendő csak az egyes érintett országok viszonylatában az adatok gyűjtése, ennél mélyebbre is kell hatolni, mert az egyes országokon belüli tájegységek, régiók közötti viszonylatban is nagy eltérések mutatkoznak, amelyekre vonatkozó részletes adatok, információk nem feltétlenül az egyes országok fővárosában működő szervektől, hanem inkább az adott régiók kereskedelmi központjaitól szerezhetők be.

A megszerezhető adatok természetesen az esetek jelentős részében nem a felhasználás céljából szükséges formában férhetők hozzá. Jó példa erre a német vállalati tájékoztatók esete, amelyek csak vázlatos nyereség és veszteség, illetve mérlegbeszámolót nyújtanak, ezzel szemben részletes adatokkal számolnak be a vállalati tevékenység különböző formáiról.

A cikk befejezőként megállapítja, hogy a tájékoztatási szakembernek napjainkban egyre inkább érvényesítenie kell munkájában a globalitás, azaz a világ felé nyitottság követelményét. Ebben a tekintetben alapos kihívást fog jelenteni az EC keretében megvalósuló Egységes Piac mind a Közösségen belül, mind pedig az azon kívül működő tájékoztatási szakemberek számára.

(Balázs János)

91/006

LUSTAC, Serge: IMPACT: un plan d'action communautaire pour un marché des services de l'information = Documentaliste. 27.vol. 1990. 3.no. 119-122.p.

Res. angol nyelven

IMPACT: Az Európai Közösség akcióterve az információs szolgáltatások piacának kialakítására

Adatbázis; Információpiac; Munkaterv; Szolgáltatások

Az információpiac kifejlesztésére irányuló Európai Közösségi programok közül az IMPACT (Information Market Policy Action) az adatbázisokra épülő szakmai információs szolgáltatásokat veszi célba. Az Európai Közösség bíz abban, hogy ez képes lesz egy valódi, elektronikus szolgáltatásokat kínáló belső piacot létrehozni. Az IMPACT-nak javítania kell ebben az összefü-

gésben a piaci feltételeket, és elő kell mozdítania a modern információs szolgáltatások használatát. Másfelől kísérleti projekteket kell támogatnia a piac fő szektorainak kialakítására.

(Autoref.)

91/007

ŠULC, Miloslav: Jak dál v mezinárodní spolupráci zemi RVHP ve VTEI. (Úvahy na příkladu strojírenství) = Česk.Inform. 32.vol. 1990. 4.no. 102-104.p.

Res. angol, francia, német és orosz nyelven

Hogyan tovább a KGST országok nemzetközi együttműködésében a tájékoztatás területén (az építésügy példáján)

Együttműködés -nemzetközi; Nemzetközi tájékoztatási rendszer; Tájékoztatási rendszer -építésügyi

A szerző bírálja a KGST országok közötti nemzetközi együttműködés formáit és eredményeit, különös tekintettel a Szovjetunió szerepére. A Központ sokféle egyezményt erőltetett rá a tagországokra, amelyek nem bizonyultak hatékonyaknak. Mindez érvényes a tudományos-műszaki tájékoztatásra is. A cikk értékeli az ágazati rendszerek információs tevékenységét, kiemelve a lassan, ill. formálisan működő egységeket. Kétoldalú szerződéseket javasol, különös tekintettel a belső, nem publikált anyagok és faktografikus információk cseréjére.

(Autoref.)

Lásd még 11, 26

Nemzeti könyvtári és tájékoztatási politika

91/008

CANTWELL, Ingrid: The Swedish bibliographic scene = Int.Cat.Bibl.Cont. 19.vol. 1990. 2.no. 19-22.p.

A svéd bibliográfiai helyzet

Dokumentumleírási szabályzat; Gépi könyvtári hálózat; Integrált gépi rendszer; Konverzió; Köz-

ponti katalógus -online; Nemzeti bibliográfia; Osztályozás

A svédországi bibliográfiai helyzetképet két rendszer: a közművelődési ill. a tudományos könyvtárak rendszere határozza meg. Ezek eltérő katalogizálási szabályzatokat és számítógépes rendszert használnak: az előbbi a BUMS, az utóbbi pedig a LIBRIS nevű automatizált rendszert alkalmazza.

A LIBRIS egy központi, közös bibliográfiai adatbázisra épülő hálózat, amely katalogizálási, állománygyarapítási és könyvtárközi kölcsönzési funkciókat lát el. A 2,3 millió rekordból álló adatbázist 35 tudományos, ill. szakkönyvtár építi, további 400 könyvtár pedig csak információkeresésre használja. A LIBRIS-adatbázis alapján állítják elő a svéd nemzeti bibliográfiát, illetve adják át mágnesszalagon a NOSP (Nordic Union Catalogue for Periodicals) és az ISDS számára a megfelelő adatállományokat.

Ami a nemzeti bibliográfiát illeti, ez négy fő részből áll: 1) hetente, havonta és évente megjelenő sorozatok az új könyvtermésről; 2) ötéves kumulált kötetek a svédországi kiadványokról; 3) kurrens időszaki kiadványok (háromévente); és 4) kották bibliográfiája.

A kormányzati kiadványok bibliográfiáját a parlamenti könyvtár állítja elő, heti és évi sorozatokban.

1887 óta kiadják a Svéd Központi Katalógust. Ennek tételeit a könyvtárak 1972-ig katalóguscédulákon küldték be a Royal Library bibliográfiai osztályára, amely ekkor - az 1968-as kiadásokig visszamenőleg - megkezdte az anyag bevitelét a LIBRIS adatbázisba. A LIBRIS-nek köszönhetően ma már a legtöbb könyvtár közvetlenül a központi adatbázisban regisztrálja új szerzeményeit.

A Bibliotekjännst (BTJ) 1990-ben kiadta katalógusát CD-ROM-on a közművelődési könyvtárak számára, amelyet évente háromszor aktualizálnak. Tervezik a LIBRIS nem svéd rekordjainak, valamint a svéd nemzeti bibliográfiának CD-ROM-on való kiadását is.

Katalogizálásra minden svéd könyvtár az AACR2 svéd fordítását használja. Eredeti katalogizálást egyre kevesebb esetben kell végezniük a könyvtáraknak, hiszen 35 tudományos és szakkönyvtár a LIBRIS-t használva katalogizál, ahová egy könyvet csak egyszer kell (és lehet) bevinni. Az időszaki kiadványok katalogizálását az ISDS rekordok segítik.

Osztályozásra a legtöbb könyvtár a SAB nevű, 1921-ben kifejlesztett svéd rendszert alkalmazza. A tárgyszavazás nem elterjedt, bár az online katalógusok elszaporodásával a könyvtárak tárgyszavakat is adnak az egyes rekordoknak a keresés megkönnyítésére. Tárgyszavakként általában a SAB indexét használják. A LIBRIS kifejlesztett egy programot, amely a SAB-jelzeteknek megfelelő deskriptorokat automatikusan kikeresi és beírja az egyes rekordokba.

A LIBRIS-t kezdetben úgy tervezték, hogy helyi funkciókat (kölcsönzés, állománygyarapítás stb.) is ellát majd, de ez nem történt meg, ezért a svéd tudományos könyvtárak önálló, integrált rendszerek után néztek a piacon. Ennek eredményeként különböző helyi rendszerek terjedtek el, mint pl. a GEAC, a DOBIS/LIBIS, a LIBERTAS stb.

Végül megemlíteném, hogy mivel a LIBRIS egyelőre nem rendelkezik az egységes névformák állományával, az egyes könyvtáraknak eddig maguknak kellett az eltérő formák miatti fölösleges rekordokat kiszűrni. E probléma kiküszöbölése céljából a LIBRIS 1990 elején megkezdte az egységes névformák állományának létrehozására irányuló projektjét.

(Novák István)

91/009

LANTANÉ GORDAN, Lucy: The public libraries of Finland = Wilson Libr.Bull. 64.vol. 1990. 8.no. 44-48., 127-128.p.

Finnszág közművelődési könyvtárjai

Könyvtárügy; Közművelődési könyvtár; Tanulmányút

Annak ellenére, hogy a svéd elnyomás miatt a finn nyelvet csak a 19. század elején kezdték el az általános iskolai szint felett tanítani, a finnek rendkívüli eredményeket értek el a könyvkiadás és olvasás terén. Az Unesco-statisztikák szerint

- Finnország 59 könyvkiadója évente 8500 könyvet ad ki, vagyis 10 ezer lakosra 18 könyv jut (az Egyesült Államokban mindössze 2 könyv jut ennyi lakosra);

- bár a kis példányszámok (2-3000) miatt a könyvek drágák, a könyvesboltok mindig zsúfol-

tak, és a finnek 20%-a tagja valamelyik könyvklubnak;

- a második világháború előtt csak 8, ma a lakosság 41%-a kölcsönöz könyveket a könyvtárakból. Az egy lakosra jutó átlagos évi kölcsönzés 17 könyv, ami a legmagasabb amerikai kölcsönzési adatoknak felel meg.

A nagy olvasási kedvnek több oka van, amelyek között nem elhanyagolható a rendkívül széles körű és hatékony közművelődési könyvtári rendszer. Ez 1500 közkönyvtárból és 18 ezer bibliobusz-állomásból áll. A régiók ellátását 16 regionális könyvtár biztosítja.

Helsinki akadémiai könyvesboltja a legnagyobb Európában: száz ország 13 ezer kiadójának termékeit forgalmazza. Az idegen nyelvek fontosságát mutatja, hogy a tematikusan elrendezett könyvek nincsenek nyelvek szerint elkülönítve.

Finnország közkönyvtári rendszere az 1928-as közkönyvtári törvénnyel született meg. Ekkor igen sok kiskönyvtárat hoztak létre vidéken, képzetlen, de lelkes könyvtárosokkal. 1970-re Finnország egy elmaradott mezőgazdasági országból fejlett ipari országgá fejlődött, de a lakosság zöme továbbra is vidéken élt. Ennek megfelelően 1969 és 1979 között átszervezték a közkönyvtári rendszert, aminek során kb. 1500 korszerűtlen könyvtárat szüntettek meg, és ezzel párhuzamosan kifejlesztették a jelenleg 800 ezer lakost ellátó bibliobusz-rendszert.

Jóllehet Finnország bibliofil nép, mindazonáltal a hosszú képzési idővel megszerzett képesítés utáni alacsony fizetések sokakat elriasztanak a könyvtárosi pályától. A vidéki könyvtári állások kb. 15%-a (kb. 200-300 hely) betöltetlen, ezek nagy része a ritkán lakott területeken található. Egy egyetemi diploma megszerzése a szükséges szakosodási tanulmányokkal 6-7 évbe telik. A *Kirjastoletti* felmérése szerint 1988-ban egy képzett könyvtáros évi 12,800 dollár fizetéssel kezdte meg munkáját, míg egy általános iskolai tanár hasonló feltételekkel 16,800 dollárt keres. A "csúcs" sem jobb a helyzet: a 130 főnyi személyzettel és évi 4,7 millió dollár költségvetéssel rendelkező Espoo-i regionális könyvtár igazgatójának fizetése 31 ezer dollár évente. Három egyetem nyújt könyvtártudományi diplomát: Tampere, Turku és Oulu.

Összefoglalásként elmondható, hogy Finnország egy kitűnő nemzeti könyvtári rendszerrel, nagyszerű gyűjteményekkel és modell értékű

könyvtárépületekkel rendelkezik. Mindez magas színvonalon képzett könyvtárosokat igényel, akik nagyobb anyagi megbecsülést érdemelnének.

(Novák István)

91/010

GOASGUEN, Jean: Situation und Entwicklung der Bibliotheken in Frankreich = Bibliothek. 14.Jg. 1990. 1.no. 23-30.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven

A könyvtárak helyzete és fejlődése Franciaországban

Könyvtárügy

A 80-as évek elejéig a francia könyvtárak el voltak maradva a nagy-britanniai, nyugatnémet vagy skandináv könyvtárakhoz viszonyítva. 1981 óta azonban Franciaország költi Európában a legtöbbet a könyvtárépítésre. 1975 és 1987 között a közművelődési könyvtárakban megkészenődött az olvasók száma. 1945 óta több fejlesztési program is született, de az 1982-ben kidolgozott program a legambiciózusabb. Az állam, a helyi testületek és a könyvtárak közös erőfeszítése tartós minőségi változást eredményezett a könyvtárépítésben, a különböző szolgáltatások, a szociális munka és a technikai felszereltség terén. A Bibliothèque de France mint vállalkozás jól illusztrálja az állam és a települések új politikájának jellemzőit és eredményeit.

(Autoref.)

91/011

EDWARDS, Lee: The US and UNESCO: is it time to rejoin? = Int.Lib.R. 22.vol. 1990. 2.no. 105-118.p. Bibliogr.

Az Egyesült Államok és az Unesco: itt az ideje az újracsatlakozásnak?

Együttműködés -nemzetközi; Költségvetés; Nemzetközi szervezet

A szerző, miután röviden elemzi az Unesco megalapítását és történetét, azokat a politikai, irányítási és pénzügyi-költségvetési okokat vizsgálja, amelyek az Egyesült Államokat 1984-ben a szervezetből való kiválásra készítették. Az elmúlt két év reformjainak fényében azonban felvetődik

az USA visszatérésének a lehetősége. Az érvek és ellenérvek áttekintése után a szerző arra a következtetésre jut, hogy a visszatérésnek három fő feltétele van: komoly költségvetési és pénzügyi reformok; a Titkárság gyökeres átalakítása; visszatérés az Unesco eredeti célkitűzéseire. Arra a következtetésre jut, hogy a döntés ideje még nem jött el, de azt jóslja, hogy az USA végülis újra csatlakozni fog a szervezethez.

(Autoref. alapján)

91/012

KORSCH, Boris: Soviet librarianship under Gorbachev: change and continuity = Solanus. 4.vol. 1990. 24-49.p.

Szovjet könyvtárügy Gorbacsov alatt: változás és folyamatosság

Könyvtárügy

A glasznoszty és a peresztrojka a könyvtárügyet is érinti. Bár az SZKP könyvtárügyi határozatai 1959-ben, 1974-ben és 1986-ban szinte ugyanazokat a hibákat kritizálták, a kritika 1986-ban már a kormányzat, a pártbürokrácia, az elavult módszerek ellen irányult.

A glasznoszty sok súlyos gondot hozott nyilvánosságra. Néhány példa: a Lenin Könyvtár épülete megrongálódott a metróépítés (és a vezetés hanyagsága) következtében, kb. másfél millió orosz nyelvű könyv kimaradt a Lenin Könyvtár olvasói katalógusából, egyes köztársasági könyvtárak helyzete katasztrofális.

A szovjet könyvtárostól megkövetelték, hogy vesse alá magát az SZKP politikai előírásainak, és ezzel apatikussá, szkeptikussá, önállótlanná tették. A glasznoszty és a peresztrojka során valódi szakmai státust ígérnek a könyvtárosoknak. Átértékeltek azt is, hogy hol, milyen kritériumok alapján, milyen információk birtokában hozzák meg a döntéseket. A döntéshozatalt a helyi szintekre helyezték át, figyelembe veszik a könyvtárosok kritikai és önkritikus észrevételeit, bevezetik a személyes felelősségvállalást. Több szabadságot szeretnének elérni a könyvek kiválasztásában, fel kívánják számolni a mennyiségi szemléletet és a statisztikák meghamisítását, még a vezetők ellenében is.

A könyvtárak párttitkárai továbbra is beleszólnak a politikai, szakmai és kulturális kérdésekbe, megmaradt az ún. személyi dossziék rendszere.

Újdonság viszont, hogy több helyen sor került igazgatóválasztásra, dolgozói tanácsok alakultak.

Egy 1926-os sikertelen kísérlet óta nincs könyvtáros-egyesület a Szovjetunióban. Az 1980-as évek végén a balti államokban jöttek létre az első egyesületek, vannak már egyesületek néhány nagyvárosban (Leningrád, Moszkva, Szarátov), és tervek születtek köztársasági egyesületek alapítására. Ezekből áll majd össze az összszövetségi egyesület.

A könyvtári állományt érintő változás pl. egyes zárt anyagok nyilvános használatba adása. Ugyanakkor a "felszabadítandó" dokumentumok körét egy ugyanazon intézményeket képviselő bizottság határozza meg, amelyek korábban a zárt anyagok köréről döntöttek, és döntésük kritériumai is meglehetősen bizonytalanok. - A közművelődési könyvtárakban kivonják az állományból az ún. tömeges társadalmi-politikai irodalom tartalmilag és erkölcsileg elavultnak ítélt darabjait. Továbbra is nyomatékosan javasolják ugyanakkor a 27. pártkongresszus anyagainak (megjelent 48 millió példányban!), Gorbacsov műveinek és a róla szóló irodalomnak a beszerzését.

Bár a glasznoszty felbátorította a szovjet könyvtárosokat a könyvtárügy betegségeinek felderítésére, még bizonytalan, hogy milyen mértékben sikerül e betegségekből kigyógyítani: mennyire sikerül a könyvtárak politikai ellenőrzését enyhíteni, a politikai-ideológiai és a szakmai szempontokat összeegyeztetni.

(Hegyközi Ilona)

91/013

VLASÁK, Rudolf: Koncepční východiška vývoje a výzkumu ve VTEI pro 90. léta = Česk.Inform. 32.vol. 1990. 5.no. 137-140.p.

Res. angol, francia, német és orosz nyelven

Csehszlovákia: kutatási és fejlesztési koncepció a tájékoztatásügyben a 90-es években

Fejlesztési terv; Szolgáltatások; Tájékoztatási rendszer

Csehszlovákia számára a további tudományos-műszaki fejlesztés értelmetlen lenne anélkül, hogy megfelelő kapcsolatokat ne építenének ki az egészséges Európába törekvő fejlett nyu-

gati országok gazdaságaival. Nemcsak a tudományt és a technikát, hanem elsősorban az azokat kiszolgáló infrastruktúrát kell felfejleszteni az EK-országok infrastruktúrájának színvonalára, beleértve az információs szférát is. A tájékoztatósi és könyvtári szolgáltatások az információs forrásokhoz való hozzájutás tekintetében függnek a külföldi információs rendszerektől, és mivel a jövőben ez a függés erősödni fog, a hozzájuk való kapcsolódás lesz a hazai tájékoztatói szolgáltatások értékelésének egyik fontos kritériuma.

A 80-90-es évek fordulója a kutatás-fejlesztés információellátásában is változásokat hozott a piaci viszonyok megjelenésével. Félő, hogy még az önszámoló egységként működő tájékoztatói részlegeket is korlátozzák anyagilag, sőt meg is szüntetik az anyagi támogatásukat, pedig a fejlett országokban az állami vagy egyéb szervezetek ill. nemzetközi fejlesztési programok do- tálják a tájékoztatói szolgáltatásokat.

A tájékoztatói rendszer hatékony működése érdekében az erőket a kiépítendő országos rendszer fő, központi elemeire kell koncentrálni. Az információs szolgáltatásokat integrálni kell a telematikai szolgáltatásokkal és rendszerekkel, s mielőbb be kell kapcsolódni a nemzetközi információs rendszerekbe. Ki kell építeni az online információs szolgáltatások hálózatát, az elemző, értékelő és referáló szolgáltatások hálózatát és a primér információs forrásokat biztosító szolgáltatások hálózatát, amely utóbbi a legelhanyagol- tabb terület.

E feladatokkal kapcsolatban - többek között - fel kell készíteni a végfelhasználókat a számítógépes rendszerrel való kommunikációra, meg kell valósítani a nemzetközi és a csehszlovák adatbázis-szolgáltató központok közötti kapcsolatot (gateway), az információkeresést oktató szakértő rendszerek bevezetését, a természetes és mesterséges nyelvek közötti automatikus fordítóprogramok kidolgozását, be kell vezetni az új számítógépes eszközök, főként a CD-ROM használatát.

Új információs szolgáltatásokra - pl. marke- ting-információk terjesztése - és új szoftver-esz- közökre is szükség van, főleg a helyi számítógé- pes munkahelyek számára (modellek a belső és külső információs források használatához, a host-okkal való kommunikációhoz, elektronikus posta, videotexes információs szolgáltatások használata). Hipertext-rendszereket is kell alkal- mazni a vezetői tájékoztatásban.

Mindezekhez megfelelő telekommunikációs infrastruktúrát kell kiépíteni digitális telefonköz- pontokkal, a nyílt rendszerek és részben az ISDN, majd később a videotex szolgáltatások bevezetésével. A tájékoztató, beleértve a könyv- tári szolgáltatásokat is, fejlesztése lehetetlen lesz az új gazdasági feltételek között az intenzív és célszerűen orientált, állami költségvetésből do- tált kutatási és fejlesztési program nélkül.

(Rácz Ágnes)

91/014

SMRČKA, Zdeněk: Vědecké a technické knihov- ny v kontextu kultury a vzdělanosti národa = Tech.Knih. 34.roč. 1990. 6.no. 161-165.p. Bibli- ogr. 5 tétel.

Res. angol és orosz nyelven

A csehszlovák tudományos és műszaki könyvtárak a nemzeti kultúra és műveltség kapcsolatában

Könyvtárpolitika; Tájékoztatás; Tájékoztatási poli- tika; Tudományos és szakkönyvtárak

A cikk azokat a globális kulturális és történel- mi okokat elemzi, amelyek lehetővé tették, hogy az előző diktatórikus rendszer a jelenlegi ka- tasztrofális állapotba sodorja Csehszlovákiát. Kül- önös figyelmet fordít a tudományos és műszaki könyvtárak, valamint a tájékoztatásról szóló tájé- koztató megosztásának okaira és következmé- nyeire. A fő feladatot abban látja, hogy az embe- ri tudás, valamint a tudomány és technika fejlő- dését össze kell hangolni egy integrált könyvtári és információs rendszer kiépítésével.

(Autoref. alapján)

91/015

Stanowisko Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w sprawie funkcjonowania bibliotek w warunkach samorządu terytorialnego = Poradnik Bibl. 1990. 6.no. 11-12.p.

A Lengyel Könyvtáros Egyesület állásfoglalá- sa a könyvtáraknak a helyi önkormányzatok feltételei között való működéséről

Egyesület -könyvtári -nemzeti; Fenntartó szerv; Közművelődési könyvtár

Az állam társadalmi-gazdasági-igazgatási átalakulásában a legnagyobb változással a közművelődési könyvtáraknak kell számolniuk, ui. ezek az intézmények a helyi önkormányzatok fenntartásába kerülnek. Általában feltételezhető: ez üdvös változás lesz, s az önkormányzatok gondoskodása folytán a közművelődési könyvtárak kiteljesítik kulturális-tájékoztató alapfunkciójukat.

Hogy ez bekövetkezzék, a könyvtáraknak is mindent meg kell tenniük közönségük jobb ellátása érdekében. Mindazonáltal a jövő felé való átmenet nem lesz könnyű. Ezért az államnak nem szabad "egy csapásra" kivonulnia a közművelődési könyvtárügy támogatásából.

Ha az állami garanciák nem születnének meg, számolni kell számos könyvtár elhalásával, a módszertani-tájékoztatói kapcsolatok megszűntével, a könyvtárközi szolgáltatások megbénulásával, ami a jelenlegi helyzethez képest hatalmas visszalépést jelentene.

Ezért fordult a Lengyel Könyvtáros Egyesület a szenátushoz, a szemjhez és a Kulturális Minisztériumhoz azzal a kéréssel, hogy akadályozza meg a közművelődési könyvtárügy ilyen lépését. Egyben a közvéleményt is felkéri: hallassa hangját a közművelődési könyvtárügy érdekében. Az Egyesület ugyanakkor felajánlja: minden központi szervnek és minden helyi önkormányzatnak szakmai segítséget nyújt a közművelődési könyvtárügy javára hozandó intézkedések kimunkálásában.

(Futala Tibor)

Lásd még 16, 85

Központi szolgáltatások

91/016

OU-LAN HU CHOU, Nancy: Chinese MARC database on CD-ROM = INSPER. 24.vol. 1990. 2.no. 87-101.p. Bibliogr. 8 tétel.

Kínai MARC adatbázis CD-ROM-on

CD-ROM; Központi katalógus; Nemzeti könyvtár

1986-ban a Kínai köztársaság (Taiwan) nemzeti könyvtára (National Central Library, NCL) megkezdte az American Library Corporation

BiblioFile nevű optikai lemezes bibliográfiai szolgáltató rendszerének használatát a nyugati nyelvű kiadványok referenz- ill. katalogizálási célú hasznosítására. Mivel a rendszer sikeresnek bizonyult, az NCL-ben elhatározták egy saját, kínai "BiblioFile" létrehozását.

Az optikai lemezek elkészítésére az NCL együttműködésre lépett az ITRI (Institute of Technology Research on Industry) fejlesztési laboratóriumával (Mechanical Science Laboratory), az első kínai CD-ROM rendszer (angol-kínai szótár) kifejlesztőjével. A kísérleti projekt célja az volt, hogy az NCL kínai MARC adatbázisát CD-ROM-ra rögzítve

- kiszélesítsék és kényelmesebbé tegyék az adatbázis információkeresésre való használatát;
- katalogizálási segédeszközzel szolgáljanak az ország könyvtárai számára, az igényeknek megfelelő szinten.

Kétféle bibliográfiai adattípus szolgáltatását tervezték:

- a kínai könyvek bibliográfiai rekordjai (1986-1987-ben kiadott könyvek, kb. 20 ezer rekord);
- a folyóiratrepertórium index-adatai (800 időszak kiadvány 110 521 cikke, 1983. márciustól 1987. szeptemberig).

A kísérleti rendszer mind a monográfia- mind a cikkirodalom esetében hármas funkciót tölt be:

- online funkciók: információkeresés, rekordok módosítása, törlése, eredeti katalogizálás. Mivel a CD-ROM adatbevitelre-módosításra nem alkalmas (read only memory!), a kikeresett, szerkesztendő rekordokat mágneses hordozóra (szalag ill. lemez) rögzítik;

- offline funkciók: a mágneses hordozóra másolt fájlok alapján katalóguscédulák, címkék, korrektúralapok, csereformátumok, indexek előállítása;

- a különféle célú találati fájlok megfelelő formátumban való megjelenítése.

Más megközelítésből nézve a rendszer a következő jellemzőkkel rendelkezik:

- sokrétű keresési funkciók: ismert ill. ismeretlen művek sokszempontú, használóbarát keresése Boole operátorokkal;

- rugalmas nyomtatási funkciók: a használók igénye szerint különféle nyomtatási formátumok;

- szerkesztési funkció: a mutatók segítségével kikeresett, mágneses hordozón rögzített rekordok szerkesztése, módosítása, törlése stb.

Mivel a kísérleti projekt sikeresnek bizonyult, sor kerülhet a lemezek széles körű forgalmazá-

Külföldi folyóirat-figyelő

sára. Ezzel kapcsolatosan a következő feladatokat kell még megoldani:

- a rendszer barátságosabbá tétele (menük, böngészés);

- a hazai számítógépfeljesztés során a kínai karakterkészlet problémáinak fokozottabb figyelembevétel, a karakterkészlet kiterjesztése, nemzetközi szabványosítása;

- több és szélesebb körű bibliográfiai rekord (140 ezer monográfia-rekord (1981-1989) és 140 ezer cikk (1983-1989) forgalmazása.)

(Novák István)

Az Egyesült Államokban a helyi könyvtári rendszerek elterjedése megváltoztatta az egyes könyvtárak viszonyát a nagy szolgáltató rendszerekkel. A cikk egy olyan felmérést ad közre és elemez, amely azt vizsgálja hogy a nagy tudományos könyvtárak előreláthatóan milyen mértékben fogják használni a helyi rendszereket, illetve a nagy, központi szolgáltató rendszereket 1992-ben. A felmérés tárgykörei: állománygyarapítás, katalogizálás, adatbázis-karbantartás, rekordadás és authority control.

(Autoref.)

Lásd még 55

91/017

BERG, Øivind: Avlevering av data til Norsk samkatalog for bøker = Synopsis. 21.arg. 1990. 4.no. 181-183.p.

Res. angol nyelven

Adatszolgáltatás a norvég központi könyvtalógos számára

Könyvkatalógus; Központi katalógus -online

A projektben részt vevő 247 intézménynek több, mint a fele elektronikus formában szolgáltatja adatait, de az elmúlt 12 hónapban a résztvevőknek csak 65%-a juttatta el katalógusadatait az oslói egyetemi könyvtárba. A szerző szerint a vállalt kötelezettségüket teljesíteni nem tudó könyvtáraknak újra kell gondolniuk a projektben való részvételüket.

(Autoref.)

Együtműködés

91/019

HJELDE, Solveig: Samarbeid ved hogskolebibliotekene i Oslo og Akershus. Del 1-2. = Synopsis. 21.arg. 1990. 2; 3.no. 71-74.; 129-134.p.

Res. angol nyelven

Főiskolai könyvtárak együtműködése Oslo és Akershus között

Együtműködés -nemzeti; Felmérés; Főiskolai könyvtár; Normatívák, mutatószámok; Online információkeresés; Online katalógus; Szolgáltatások

1987-ben 33 főiskola könyvtárosait bízták meg, hogy mérjék fel szolgáltatásaikat, szem előtt tartva a további fejlesztés lehetőségeit. A tanulmány első részében a személyzeti normatívákat és a helyre vonatkozó igényeket állították össze, a második rész pedig az automatizálás és az online információkeresés helyzetét ismerteti. Az olvasókra irányuló első felmérések azt bizonyították, hogy az automatizált katalógusok igen népszerűek. További használói felmérések is folyamatban vannak.

(Autoref.)

Lásd még 7, 65

91/018

LOWELL, Gerald R.: Local systems and bibliographic utilities in 1992: a large research library perspective = J.Acad.Libariansh. 16.vol. 1990. 3.no. 140-144.p.

A helyi rendszerek és a nagy bibliográfiai szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások közötti kapcsolat várható alakulása 1992-ben: a nagy tudományos könyvtárak perspektívái

Felmérés; Integrált gépi rendszer; Szolgáltatások átvétele; Szolgáltatások használata; Tájékoztatói vállalkozás; Tudományos és szakkönyvtárak

---

Jogi szabályozás

91/020

ENGELSTAD, Kirsten: Ny lov om avleveringsplikt for allment tilgjengelige dokumenter = Synopsis. 21.arg. 1990. 4.no. 157-161.p.

Res. angol nyelven

Uj köteleispéldány törvény Norvégiában

Jógszabály -könyvtárügyi; Köteleispéldány

Az új köteleispéldány törvény az 1939-es régi törvényt váltja ki. Az új törvény értelmében 7 példányt kell beszoigáltatni a könyvekből és a folyóiratokból, az újságokból és más nyomtatott termékekből, a mikroformákból és a fényképekből; 2 példányt az ún. kombinált dokumentumokból, a hanglemezekből, videofelvételekből és géppel olvasható dokumentumokból; 1 példányt a Norwegian Broadcasting Corporation kiadványaiból. A szabályok rögzítik, hogy kiknek milyen anyagokat kell beszoigáltatniuk. A legtöbbet a nemzeti könyvtár köteleispéldány osztályának kell eljuttatni, ahol a dokumentumokat tovább osztják az egyetemi könyvtárak számára, míg néhány intézmény közvetlenül juthat hozzá bizonyos speciális anyagokhoz.

(Autoref.)

Lásd még 62

Könyvtárosi hivatás

91/021

WILLS, Michael: The seven deadly sins of librarianship. 6. Lust: or "cooperation"; 7. Sloth: or conservatism = Libr.Assoc.Rec. 92.vol. 1990. 4.no.; 8.no. 292.; 589.p.

A könyvtárosság hét halálos bűne. 6. Vágy - vagy "együtműködés"; 7. Tunyaság - vagy: konzervativizmus

Előzményeit lásd: KDSZ 89/920, 90/50, 90/372, 90/655

Könyvtárosi hivatás

A testi-érzéki vágyat "társadalmi" bűnnek is nevezhetjük, mert egyedül nem követhető el. A könyvtárosoknak is van egy bűne, amely partnert igényel, sőt, általában több partnert. E bűn "együtműködés" álnéven került be a köztudatba.

Valamiféle együtműködés persze kívánatos, sőt, szükségszerű. A könyvtárosok meglepően lassan ismerték fel és fogadták el ezt; a független, teljesen önálló könyvtár képzeletén túlságosan is sokáig tartotta magát. Ma viszont a legtöbb együtműködés inkább hasonlít alkalmi szerelmi kalandok sorozatára, mint egy gyümölcsöző házasságra. Ezek a kalandok sok időt és energiát emésztenek fel, és az otthon, a család kárára szereznek kellemes perceket a résztvevőknek. Miután a könyvtárosok sokáig ellenáltak, most öncélúan, saját magáért folyik az együtműködés, tekintet nélkül arra, hogy az mennyire használ a könyvtár szolgáltatásainak és mennyibe kerül.

Ennek egyik oka az, hogy senki sem kívánja magának, hogy önzőnek, nem-együtműködőnek bélyegezzék, de méginkább arról van szó, hogy az együtműködés élvezetes a résztvevők számára. Könyvtárakat látogatni, utazgatni, kellemes kollégákkal elcsevegni, képviselni könyvtárunkat a konferenciákon stb. nem rossz, többek szerint mindenképpen jobb, mintha ezalatt dolgozni kellene.

Mi több, az együtműködést szorgalmazzák, sőt, megkövetelik a könyvtárakat finanszírozó testületek, amelyek abban a hitben élnek, hogy ezzel pénzt lehet megtakarítani. Ezek a könyvtárak tulajdonképpen mind ugyanazokat a könyveket és folyóiratokat veszik meg, s némelyiket alig használják. Ha együtműködnének - folytatódik az érvelés - kevesebbet kellene költeniük - ugyanazért. Ez meggyőzően hangzik - de vajon igaz-e? A legtöbb könyvtáros kételkedik abban, hogy a gyakorlatban számottevő pénzeket lehetne így megtakarítani, de ezt nehéz bebizonyítani - jobb inkább folytatni az együtműködést, és nem megzavarni a gazdasági vezetők boldogságát.

Az együtműködés két esetben lehet hasznos: ha informális, barátságra épülő, vagy ha a könyvtárak - a jó házassághoz hasonlóan - egy közös jó érdekében hatékonyan egybeolvasztják szolgáltatásaikat (ez utóbbit még nem igen próbálták ki: sok politikai és bürokratikus tényező szól ellene). De a már említett, affér-szintű

együttműködés, a maga találkozóival, tárgyalásaival, megállapodásaival, sértődéseivel és kieneszteléseivel ritkán produktív.

A hatékony együttműködést sok minden gátolja. Így pl. minden intézmény jogosan ragaszkodik a sajátjához. Sokat beszélnek, de keveset tesznek az egybehangolt állománygyarapítás érdekében, de a hasonlóan logikus és sokkal könnyebben megvalósítható állományésszerűsítést - pl. a ritkán használt állományrészek átadását egy olyan könyvtárnak, ahol nagyobb szükség van rá - túl radikálisnak tartják és csak ritkán veszik fontolóra. Az olvasók is mind "saját" könyvtárunkban szeretnék megtalálni azt, amit akarnak. Ha nincs meg, képesek hetekig várni a könyvtárközi kölcsönzésre, mint hogy átmenjenek egy másik könyvtárba, akár csak az utca másik oldalára.

Az együttműködés koronáján a drágakő természetesen a könyvtárközi kölcsönzés: a legtöbb próbálkozás ezzel kezdődik - és ezzel is végződhet. Az Egyesült Királyság könyvtárközi kölcsönzéseinek 75%-át mégis egyetlen intézmény, a BLDSCL elégíti ki, amelyet nem együttműködési, hanem szolgáltatási célból hoztak létre.

Az együttműködés elégtelen hatékonyságát általában azért nem ismerik fel, mert amíg az együttműködéssel ill. anélkül történő akciók költségei összehasonlíthatók, magának az együttműködésnek a költségeit ritkán veszik figyelembe. Magas fizetésű könyvtárosok járnak koordinációs bizottsági és munkacsoport ülésekre, hogy terveket, költségvetéseket és szabványokat dolgozzanak ki. Elkerülhetetlen az ellenőrzés, a késelem, a kompromisszumok. S ha balul üt ki a dolog, nem könnyű kiszállni: ha elköteleztük magunkat, nem hagyhatjuk cserben kollégáinkat. Tehát az együttműködés kiadásai a helyi kiadások terhére történnek, pedig az utóbbiak köztudottan fontosabbak.

Semmi sem bizonyítja ezt jobban, mint az együttműködésre épülő automatizálás. Ha azokat a csillagászati összegeket, amelyeket kezdetben automatizált rendszerek közös kifejlesztésébe fektettek, azonnal önálló és forgalmazható termékek létrehozására fordították volna, akkor az Egyesült Királyságnak komolyabb részesedése lenne a most az Egyesült Államok által uralt piacon.

A könyvtárak és könyvtárosok legyenek egymással baráti viszonyban és dolgozzanak együtt

annak érdekében, hogy a legjobb szolgáltatásokat nyújtsák olvasóiknak. De óvakodjanak a formális együttműködéstől, mert jöllehet ez kellemes, amíg tart, de nem valószínű, hogy annak a szolgáltatnak az érdekeit szolgálja, ami miatt életre hívták.

***

A könyvtárosoknak könnyű mentséget találni arra, hogy óvakodnak a változtatásoktól: rengeteg katalóguscédulát vagy rekordot kellene átírni, sok-sok könyvet átrendezni, újraképezni a használókat - mondhatják, s ez igaz is.

A tunyaság bűne, amitől a könyvtárosoknak óvakodniuk kell, az a megalapozatlan konzervatizmus. Az a mentális lustaság, amely habozás nélkül elfogadja a hagyományos megoldásokat, a konvencionális bölcsességet, s nem méri fel kritikus szemmel, hogy az alkalmazott módszer mennyire oldja meg a szóban lévő problémát.

A hagyományos megoldás *lehet* a legjobb, de az a tény, hogy mások is ezt alkalmazzák, még nem biztosíték erre. Elképzelhető, hogy ők is csak másokat utánoztak, s már meg is bánták.

A konvencionális megoldások használatát olykor a szabványosítás szükségességével igazolják. A szabványosítás, a szabványokhoz való ragaszkodás valóban fontos lehet, pl. más intézményekkel való kommunikáció esetén. A legtöbb könyvtári folyamatra viszont ez nem vonatkozik. A szabványok alkalmazásának megvan a büntetése: állandósítja az elégtelen, elavult módszereket. Minden alkalmazást ezért egyedileg kell elbírálni. Igen gyakran csak azért használják gondolkodás nélkül a szabványt, mert az létezik. Tunyaságunk azt sugallja, hogy amit mások használnak, az jó, pedig a haladás érdekében valakinek egyszer ki kell lépni a sorból.

Persze a tunyaság kísértése nagy. A könyvtárügyben nem könnyű valamit úttörő módon gondolni. A könyvtáraknak a nagyságukból adódó nehézkességük miatt egy rossz döntésért magas árat kell fizetni, ezért nagy a kísértés arra, hogy a mások által járt utakon haladjunk.

A konzervatizmus elterjedtségét és mély gyökereit bizonyítja az irodalomkutatási gyakorlat. Ha valaki cikket ír egy problémáról, akkor legtöbbször kevésbé foglalkozik magának a problémának az elemzésével és a lehetséges megoldásokkal, mint azzal, hogy áttekinti, hogy milyen megoldásokat alkalmaznak mások az országban, esetleg a világban, s csak minimális kísérle-

tesz arra, hogy ezeket értékelje. Az éppen alkalmazott gyakorlat áttekintéséről sokan azt gondolják, hogy ez megoldást ad. Márpedig az "ami van, az jó" elv csak a tunyaság malmára hajtja a vizet.

Igy például a felmérések "bebizonyították", hogy az LC osztályozási rendszere a legjobb az egyetemi könyvtárak számára, a Dewey-féle TO a közművelődési, az ETO pedig a szakkönyvtárak számára. Magának az osztályozásnak a funkcióját az OPAC korában (ami bizonyára nem igazolna semmiféle részletező tárgyköri osztályozást) nem vizsgálják. Nem arról van szó, hogy a jelen gyakorlat áttekintése nem lehet érdekes - a baj az, hogy a könyvtárügyben ez helyettesíti a probléma átgondolását és a kutatást.

Egy probléma elsőkézből való megoldásának hasznát jól bizonyítja a BLDSZ létrehozása, amit sok könyvtáros erős szkepticizmussal, ha nem határozott ellenségességgel szemlélt egészen addig, amíg a szolgáltatás beindult. Először a könyvtárügy történetében egy olyan megoldást alkalmaztak, amire még nem volt példa - minden használó maximális megelégedésére. Nem érdektelen megemlíteni, hogy a gondolat atyja, Dr.D.J.Urquhart nem könyvtáros volt.

A konzervatizmus ellentétéként az sem helyes, ha azonnal rávetjük magunkat minden új technológiai divatra, ahogyan erre néhányan igencsak hajlamosak. Ez is lehet pazarló és in- produktív. A könyvtárosoknak - maguk mögött tudva könyvtárunk nagy tehetetlenségi nyomatókát - talán a nyúl helyett a teknőst kellene utánózniuk, mindig elkerülve a tunyaságot - a gondolkodás nélküli konzervatizmust. A teknős kitar- tóan haladt a jó irányba, és nem valószínű, hogy megnyerte volna a versenyt, ha közben elalszik.

(Novák István)

91/022

ŻMIGRODSKI, Zbigniew: Dziesięć "grzechów gównych" współczesnego bibliotekarza = Prz.Bibl. 57.rocz. 1989. 3.no. 223-231.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven

A mai könyvtáros tíz "főbűne"

Könyvtárosi hivatás

A könyvtárügy - nem utolsósorban a könyvtá- rosok érdekéért - a legutóbbi évtizedekben ha- talmas fejlődésen ment keresztül. Mindazonáltal számos könyvtár működésében egy sor negatí- vum is megfigyelhető. E meglehetősen jellemző negatívumok ugyancsak a könyvtáros, a könyv- tárosok személyére vezethetők vissza.

A "tíz főbűné" kerekedő negatívum-lista az alábbi:

A legáltalánosabb - egyszersmind az első - "főbűn", ha a könyvtár a személyzet kényelmét követve működik. Megnyilvánulási formái: a sze- mélyzet kényelmét szolgáló nyitvatartási idő, nyári zárvatartás, az olvasók utasíthatása, fecse- gés az olvasók előtt, várakoztatás, az olvasók túlzott adminisztrációval való megterhelése, kivé- telező kölcsönzés, a zárórát jóval megelőző "ki- utalás" stb.

A második "főbűn" a hatóságok-fenntartósa- gok kívánságainak elvtelen kiszolgálása a fő- funkció, az olvasószolgálat elhanyagolásával párhuzamosan. Ide tartoznak a "könyvtáridegen" rendezvények, a "látványos dolgok".

Meglehetősen jellemző - s ez a harmadik "főbűn" - a minden áron való korszerűsödés kö- vetelése, ami együtt jár a rendeltetészerű fel- adatok elhanyagolásával. Ilyen pl. az indokolat- lan számítógépesítés, az önálló állománygyarapí- tásról való lemondás.

A negyedik "főbűn" az egyes munkaterületek egoizmusa, ami főként a nagykönyvtári szerve- zeti egységek elzárkózásában, véd- és dacszö- vetségében figyelhető meg. Ha egy-egy könyv- tár viselkedik így saját könyvtári környezetében, az az ötödik "főbűn".

A hatodik "főbűnként" az "igazgatósdit" kell megemlíteni. Az ebben leledző vezető elzárkó- zik a munkatársaktól, tekintélyelvűen viselkedik, pártolja a gaszulálót, az "oszd meg és ural- kodj" jegyében teszi intézményét kellemetlen munkahellyé.

A "csendes" működés vehető a hetedik "fő- bűnnek". Miközben az olvasók számára valóban csendet és nyugalmat kell biztosítani, ezzel pár- huzamosan nem szabad elhanyagolni a PR-mun- kát. Az ilyen "csendes" működés egyenlő a kö- zönség megvetésével.

A "csendes" működés súlyosabb esetei: a "csukott szemmel" való tevékenység és a "lesz, ahogy lesz" magatartás. Ez a nyolcadik és a ki- lencedik "főbűn". Mindkettő a teljes leépülés felé vezet a könyvtárat.

És végül: a tizedik "főbűn" az idő, a munkae-
rő és a lényeg elherdálása. Sajnos, ez a csúfos
végkifejlet előtti állapot évekig is eltarthat, s csak
aztán derül ki a teljes csőd. Elgondolni is rossz:
mibe került egy-egy könyvtár ide való eljutása.

(Futala Tibor)

91/023

SCHUMAN, Patricia Glass: The image of
librarians: substance or shadow? =
J.Acad.Libariansh. 16.vol. 1990. 2.no. 86-89.p.
Bibliogr. 8 tétel.

A könyvtárosok hivatásképe: lényeg vagy árnykép?

Könyvtárosi hivatás

A könyvtáros ma gyakori viták tárgya, a kér-
dést azonban sokan a múltban kialakult sztereotí-
p vonások oldaláról közelítik meg. A közvéle-
mény kevéssé ismeri a könyvtárosok tevékeny-
ségének lényegét és azt, hogy ennek sikeres
ellátásához milyen képességek szükségesek,
minthogy a kívülállók többsége gyermekkorában
alakította ki a maga pályaképét a könyvtárosról,
elsősorban külsődleges vonások alapján. A
döntő probléma napjainkban voltaképpen az,
hogy mit tehet a könyvtáros az információk meg-
növekedett jelentőségének korszakában. Ha
nem ennek ismeretében alakítja ki egyrészt a
könyvtáros, másrészt a használó a könyvtárosi
hivatásképet, akkor nem tudja megragadni an-
nak lényeges vonásait, hanem csak árnyképet
tud erről formálni.

A könyvtárosoknak mindenekelőtt tudniuk
kell, hogy olyan hivatás művelői, amelynek lé-
nyege nemcsak az információk szervezése és
megőrzése, hanem azok terjesztése, szétsugár-
zása is. Minthogy az információ a tudás és a ha-
talom fontos tényezője, a könyvtárosi hivatás ha-
tása is igen nagy az említett funkciók következté-
ben. A korábbi kép, amely a hivatás lényegét a
dokumentumok szervezésében és megőrzésé-
ben látta, sokáig hátráltatta a helyes, korszerű
hivatásképe kialakulását. Az információs társada-
lom aktív könyvtárosokat kíván az információk
áramoltatásában, nem pedig pusztán csak az
emberi tudás dokumentumainak őrzőit.

A hivatásképe-problémák közül egyesek abból
a tényből erednek, hogy a hivatás a könyvtára-
kat helyezi előtérbe, nem pedig a könyvtároso-

kat. A (leendő) használóknak azt mondani, hogy
jöjjenek a könyvtárba, azaz egy épületbe, ez
egészen más, mint arra buzdítani őket, hogy in-
formációs problémáikat tárgyalják meg jól kép-
zett, kellő gyakorlattal rendelkező könyvtáros
szakemberrel. Gondosan megtervezett közön-
ségszolgálatot és közösségi kapcsolatokat kell
kifejleszteni, hogy a könyvtárosokról alkotott ha-
gyományos felfogás megváltozzék, és mint prob-
lémák megismerésére és megoldásának támoga-
tására vállalkozó dinamikus információs hivatás
részesei, tagjai nyerjenek elismerést.

A könyvtárosképe kialakítása szempontjából
nem közömbös a könyvtári segédszemélyzet
(paraprofessionals) mikénti alkalmazásának,
munkaköri feladatainak meghatározása sem, mi-
vel sokszor ez a réteg érintkezik a használókkal.
Ezért gondosan fel kell őket készíteni feladataik
ellátására, a teendők pontos meghatározásával.
Például a referenz feladatoknak egyedül segéd-
személyzettel történő ellátása súlyos problémá-
kat okozhat, amelyek kedvezőtlenül hathatnak a
könyvtárosi pályaképe kialakulására.

A korszerű könyvtároshivatás tehát rugalmas
és dinamikus, mely vonások azonban csak akkor
épülnek be a hivatással kapcsolatos pályaképe-
be is, ha a könyvtárosok bíznak önmagukban, és
kellő magabiztossággal látják el feladataikat,
megragadják a kezdeményezés lehetőségeit, ily
módon is hangsúlyt adva e hivatás fontosságá-
nak.

(Balázs János)

Oktatás és továbbképzés

91/024

AULD, Lawrence W.S.: Seven imperatives for
library education = Libr.J. 115.vol. 1990. 8.no.
55-59.p.

A könyvtárosképzés hét fontos kérdése

*Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés; Tanterv,
óraterv*

A könyvtárosképzés megújítása érdekében a
szerző elemzi a jelenlegi helyzetet, és kijelöli az
előrevívő irányokat. Mondanivalóját hét témakör
szerint csoportosítja.

1. Az egyetemi könyvtárosképzésben szembe kerül a tudományosság igénye a szakmai gyakorlattal, a kutatás az elkötelezett könyvtári munkával. Az oktatókkal szemben támasztott követelmény a kutatás és a publikálás, és erre készítik fel a hallgatókat is, a könyvtárosképzésben viszont első helyre kerül a szakmai munkára, a szolgálatra való felkészítés, és háttérbe szorul a kutatóvá nevelés. A tapasztalatok szerint e két szemlélet között egyensúlyt kell teremteni, mert csak így érhető el, hogy egyetemi szintűnek ismerjék el a könyvtárosképzést, ami elengedhetetlen a szakma presztízse szempontjából.

2. A könyvtártudomány és az informatika ma már nem választható el egymástól, a könyvtárosképzés tantervében helyet kell kapnia az informatikának. A fejlett országok könyvtáraiban rendkívül nagy szerepe van az informatikának, a fejlődő vagy éppenséggel elmaradott helyeken viszont a "hagyományos" könyvtári munkára kell felkészülni.

3. Az egyetemi képzésben az egyes programoknak egymásra kell épülniük a két éves asszisztensképzéstől a doktorátusig. Ugyanakkor a követelményeket az egyes szinteken pontosan meg kell határozni, csak így lehet elérni, hogy a végzetek tisztában legyenek szerepükkel, azzal hogy milyen feladatok ellátására készítették fel őket, a munkáltatók pedig azzal, hogy milyen munkakör betöltésére alkalmazhatók.

4. Elsősorban amerikai probléma, de más országokban is célszerű elősegíteni az ott élő nemzeti kisebbségek arányának megfelelő részvételt a könyvtárosképzésben. Mivel a társadalmi követelmények között nem tekintik elsőrendű fontosságúnak a kisebbségi könyvtárosok képzését, az oktatási intézmények feladata a helyzet javítása, megfelelő propagandával.

5. Az amerikai könyvtárosképzés az Egyesült Államok könyvtárainak igényeihez és elvárásaihoz igazodva alakítja ki tantervét. Nem hanyagolható el viszont a külföldi hallgatókkal szemben saját országukban támasztott követelmény, illetve a külföldön munkát vállaló könyvtárosok helyzete, amit a szélesebb látókör kialakításával, az eltérő sajátosságok megismertetésével lehet könnyebbé tenni.

6. Tapasztalatok szerint az oktatási intézmény legkisebb egysége a könyvtártudományi tanszék. Gyakran nem kap önálló státuszt, hanem egy tanszékcsoporthoz tartozik. A gazdálkodás és a presztízsz szempontjából ennek előnyei és hátrányai is

vannak. Feltétlenül fontos továbbképző tanfolyamok, szakmai rendezvények segítségével emelni a rangját. Az egyetemi könyvtárral szoros kapcsolatban kell lennie, mert csak így valósítható meg az elmélet és a gyakorlat egysége.

7. Egyensúlyt kell teremteni az általános profilú és a szakosító képzés között. A túlzottan specializált tanterv kevés diákot vonz a későbbi elhelyezkedési nehézségek miatt. Ugyanakkor minden képző intézménynek egyéni arculattal kell rendelkeznie, ki kell aknáznia saját lehetőségeit, és két-három területen mélyebb ismereteket adni.

(Pappné Farkas Klára)

91/025

MARQUES DE OLIVIERA, Silas: Foreign students in American LIS schools: a historical and statistical survey = J.Educ.Lib.Inf.Sci. 31.vol. 1990. 1.no. 33-47.p. Bibliogr.

Külföldi hallgatók amerikai könyvtáros iskolákban: történeti és statisztikai felmérés

Felmérés; Könyvtárosképző intézmény; Külföldi hallgató; Statisztika [forma]

A cikk egy statisztikai felmérést ad közre, amely a külföldi hallgatók amerikai könyvtáros iskolákban való részvételét tárja fel 1800 és 1988 között. Az adatokat az egyes külföldi országok szerint csoportosítva megállapítja az egyes régiókra jellemző trendeket, amelyek szerint növekvőben van az amerikai könyvtáros iskolákban tanuló ázsiai hallgatók száma, mialatt az európai hallgatók száma erősen csökken.

(Autoref.)

91/026

HÜTTEMAN, Lutz: Information training for Africa: the role of the German Foundation for International Development (DSE) = Inf.Dev. 6.vol. 1990. 2.no. 84-88.p. Bibliogr. 7 tétel.

Tájékoztatói szakemberképzés Afrika számára: a Német Nemzetközi Fejlesztési Alapítvány szerepe

Alapítvány; Együttműködés -nemzetközi; Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés

A Német Alapítvány a Nemzetközi Fejlődésért (Deutsche Stiftung für internationale Entwicklung, DSE) 1959-ben alakult azzal a céllal, hogy kölcsönös vélemény- és tapasztalatcserék révén javítsa a Német Szövetségi Köztársaság és a fejlődő országok közötti kapcsolatokat. Az intézmény Berlinben van, de szakosított szervezetei az NSZK különböző területein működnek. A DSE Bonnban lévő oktatási, tudományos és dokumentációs központjának programjai az alapoktatásra, a felsőoktatásra, a természet- és műszaki tudományokra, valamint a dokumentációra és információra koncentrálnak.

(Autoref.)

91/027

Qi, Li: L'enseignement supérieur des sciences de l'information en Chine = Documentaliste. 27.vol. 1990. 3.no. 153-155.p.

Res. angol nyelven

Az információtudomány felsőoktatási szintű oktatása Kínában

Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés; Összehasonlító könyvtártudomány

Könyvtár- és információtudományt kb. 50 kínai egyetemen oktatnak. A jelen cikk ismerteti az oktatás különféle típusait, ezek szervezeti rendjét és tartalmát, valamint a diploma utáni elhelyezkedési kilátásokat. A kínai és francia felsőoktatást a következő szempontokból hasonlítja össze: hallgatótoborzás, tanrendek és oktató személyzet.

(Autoref.)

91/028

Continuing education of reference librarians = Ref.Lib. no. 30. 1990. 1-268.p.

Referenz-könyvtárosok továbbképzése

Könyvtáros -felsőfokú; Könyvtáresetika; Online információkeresés; Referenz; Továbbképzés; Vezetés

A Reference Librarian tematikus száma a következő fejezetcímeket tartalmazza: A referenz-könyvtárosok továbbképzésének áttekintése (10 cikk); Nézetek az oktatásról és képzésről (7 cikk); Vezetési szempontok (3 cikk). A tematikus

szám szerkesztője, Bill Katz azt a következtetést vonja le a témáról, hogy a továbbképzés vagy "folytatódó képzés", mint a neve is mutatja, folytatódik. A legjobb képzési programok kidolgozása pedig egy soha véget nem érő folyamat a fő cél érdekében, nevezetesen, hogy a könyvtáros megfelelő szakmai tekintélyt élvezhessen munkahelyén.

Szabványok, normatívák

91/029

Role of standards in sci-tech libraries = Sci.Technol.Lib. 10.vol. 1990. 3.no. 1-90.p.

A szabványok (mint dokumentumtípusok) szerepe a tudományos-műszaki könyvtárak állományában

Egyetemi könyvtár; Különgyűjtemény -műszaki; Szabvány; Szabványtár; Szakkönyvtár -műszaki; Tájékoztató -műszaki

A Science & Technology Libraries jelen tematikus száma a következő cikkekből áll: Mi legyen: minőségi szabványügyi tájékoztatás vagy csak szabványgyűjtemény?; A Cleveland Public Library tudományos-műszaki részlegének szabványgyűjteménye; Szabványok a Frito-Lay vállalati könyvtárban; Szabványgyűjtemények felsőoktatási könyvtárakban; Vezetés-kutatás és az amerikai National Institute of Standards and Technology kutatási tájékoztatói központja; Szabványügyi tájékoztatói szolgáltatások - az IHS (Information Handling Services) bemutatása.

91/030

KOLEGAEVA, S.D. - ASTAPOVIČ, E.G.: Kakie pokazatelni nužny bibliotekam? = Naučn.Teh.Bibl.SSSR. 1990. 6.no. 11-20.p. Bibliogr. 16 tétel.

Milyen mutatókra van a könyvtáraknak szükségük?

Normatívák, mutatószámok

A cikk elemzi a könyvtári termékek és szolgáltatások jelenlegi normatíva-rendszerét, és egy

olyan egységesített statisztikai mutatórendszerrel ad közre, amelyet az ágazati könyvtári rendszerek hatékonyan hasznosíthatnának.

(Autoref.)

Egyesületek, konferenciák

91/031

SZUL, Tadeusz J.: O reformie SBP = Bibliotekarz. 56 [57].rok. 1990. 4.no. 27-29.p.

A Lengyel Könyvtáros Egyesület reformjáról

Egyesület -könyvtári -nemzeti

Miközben több szakember úgy vélekedik, hogy nem szabad siettetni a Lengyel Könyvtáros Egyesület reformját, igazában máris elkésett ez a reform. De: jobb későn, mint soha.

Mindenekelőtt új szervezeti és működési szabályzatra van szükség. Ennek kimunkálása ugyan nehéz, de semmiképpen sem lehetetlen feladat. A következőket kell kodifikálni benne: ki kell mondani az alapegységek - a különféle körök és szekciók - autonómiáját, beleértve a pénzügyi autonómiát is; ki kell mondani, hogy a nagykönyvtárak igazgatói vezetői funkciókat nem láthatnak el az egyesületben; az egyesületi tagságnak könyvtárosi képzettséghez kell kötődnie, míg a nem könyvtárosi képzettségűek csak pártoló tagok lehetnek. Ezáltal az Egyesület - tudatosan - elit-szervezetté válik, olyan szervezetté, amelyhez megtisztelő dolog lesz tartozni.

Pontosan meg kell határozni az Egyesület feladatait is. Így: az Egyesületnek nagyobb szerepet kell kapnia a könyvtárosképzésben, a minősítési követelmények megszabásában, a különféle állami és egyesületi kitételek odaítélésében, a jelentős könyvtárak igazgatói funkcióira kiírt pályázatok elbírálásában, a könyvtári fejlesztési tervek véleményezésében, a könyvtári szakértők delegálásában, a szakma nyugdíjasaival való törődésben, a képesítési-alkalmazási követelmények kimunkálásában.

Ha a fenti javaslatokat az Egyesület - természetesen szakmai vitákat és tisztázásokat követően - elfogadja, bekövetkezik újjászületése. Ha nem, akkor egy új egyesület fog megszületni.

(Futala Tibor)

91/032

Program Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na lata 1989-1993 = Bibliotekarz. 56 [57].rok. 1990. 4.no. 19-24.p.

A Lengyel Könyvtáros Egyesület 1989 és 1993 közötti programja

Egyesület -könyvtári -nemzeti

A program bevezetőjében leszögezi, hogy a Lengyel Könyvtáros Egyesület az ország és a könyvtárügy jövőjét illetően egyaránt optimista, s ezt az optimizmust munkájával maga is indokoltá kívánja tenni. Mindazonáltal programjában csupa negatív jelenségből kell kiindulnia, nevezetesen a lengyel könyvtárügy elmaradottságából, a működési költségek elégtelenségéből, a szakmát gyakorlók nehéz anyagi helyzetéből.

Független szakmai egyesületként az elkövetkező négy évben ezért a következő irányokban kívánja erősíteni tevékenységét: saját szervezetének megerősítése, a könyvtárügy érdekeinek védelme, részvétel a racionális könyvtárpolitika kialakításában, a korszerű könyvtártudományi gondolkodás támogatása, a korszerű technikák és technológiák beiktatása a könyvtári-tájékoztatási gyakorlatba, a könyvtári személyzet képesítésének fejlesztése, a nemzetközi együttműködés bővítése.

Az e programot szolgáló formák és módszerek között minden szokásos egyesületi forma és módszer fellelhető. A nagyobb vállalkozások közül a következőket érdemes megemlíteni: "kísérlet" az Egyesület országos konferenciájának összehívására; a könyvtárosok és szaktájékoztatók életkörülményeinek felmérése; a tanácsadó szolgálat megszervezése, az állást keresők segítése; a szükséges jogszabályok kezdeményezése; intenzív közönségtájékoztatás a könyvtárügy méltányosabb társadalmi megítélésének érdekében; szakmai projektek irányítása az új technikák és technológiák elterjesztése szándékával; a különböző könyvtári munkakörök megkívánta képesítések meghatározása; a képzési követelmények kimunkálása; intenzív szakmai publikációs tevékenység előmozdítása; a lengyel könyvtárügy eredményeinek és gondjainak szisztematikus külföldi ismertetése, nem utolsósorban a külföldi segítség (kiadványok ajándékozása, ösztöndíjak szerzése, projekt-támogatások biztosítása stb.) reményében.

(Futala Tibor)

91/033

LOUW, Anna: Evolution from occupational association to professional institute = South Afr.J.Libr.Inf.Sci. 58.vol. 1990. 2.no. 147-154.p. Bibliogr. 35 tétel.

A Dél-afrikai Köztársaság könyvtáros egyesületének fejlődése

Egyesület -könyvtári -nemzeti

Tíz évvel azután, hogy a South African Library Association (SALA) South African Institute for Librarianship and Information Science (SAILIS) néven újjáalakult, a szerző megvizsgálja az egyesület történetét és fejlődését. A SALA a könyvtárak és könyvtárosok ügyében érdekelt egyének és szervezetek egyesülete volt, míg a SAILIS egy szakmai szervezet, amelyet szakmai képesítéssel rendelkező tagok irányítanak. A fejlődést a "professzionizmusról" és a az egyesület további "professzionizálásáról" kifejtett gondolatok fényében tekinti át.

(Autoref.)

Lásd még 15

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

91/034

JAKAC-BIZJAK, Vilenka: Nacionalna knjižnica na razpotju = Knjižnica. 33.vol. 1989. 3/4.no. 157-166.p. Bibliogr. 7 tétel.

Res. angol nyelven

Nemzeti könyvtárak válaszüton

Gépi információkeresési rendszer; Nemzeti könyvtár

A cikk azt vizsgálja, hogy mi a nemzeti könyvtárak szerepe a tájékoztatási rendszerekben. A modern információs rendszerekhez való alkalmazkodás érdekében újra kell gondolni tevékenységi körüket. A ljubljanoi Nemzeti és Egyetemi Könyvtár (Narodna in universitetna knjižnica) kialakította egy minden információs igényt kielégítő, hatékony tájékoztatási rendszer feltételeit.

(Autoref.)

Egyetemi és felsőoktatási könyvtárak

91/035

BROGAN, Martha L.: Trends in international education: new imperatives in academic librarianship = Coll.Res.Lib. 51.vol. 1990. 3.no. 196-206.p. Bibliogr.

Irányzatok a nemzetközi oktatásban: új követelmények az egyetemi könyvtárosság terén

Egyetemi könyvtár; Együttműködés -nemzetközi; Idegen nyelvű irodalom; Oktatásügy

Az egyetemi könyvtárnak az oktatás szolgálatában kell állnia, rugalmasan alkalmazkodva minden tantervi változathoz. Az amerikai felsőoktatási rendszerben az oktatás nemzetközi vonatkozásainak kérdései öt pontban foglalhatók össze, s ezek jelentős hatással vannak az egyetemi könyvtárakra is.

1. Az idegennyelv-oktatás rendszerének korszerűsítése révén az egyes szintek szervesen épülnek egymásra. Míg korábban általában német, francia vagy spanyol volt a választott nyelv, az utóbbi időben számottevően megemelkedett a japánul, kínaiul vagy oroszul tanulók száma, a német nyelv iránti érdeklődés viszont visszaesett. Ezen tendenciákhoz alkalmazkodnia kell az egyetemi könyvtár nyelvanyag gyűjteményének. Megfigyelhető továbbá az idegennyelvű szakirodalom iránti igény megnövekedése, például a japán gazdaságról vagy a német műszaki eredményekről szóló műveket egyre gyakrabban keresik a könyvtárban.

2. Korábban kevesen éltek azzal a lehetőséggel, hogy egy-két szemesztert külföldi egyetemen hallgassanak, lehetővé téve az illető ország kultúrájának megismerését, a népek közötti kapcsolatok kialakítását. Ma már a képzési rendszer-